

LiS als vakschool van nationaal belang – gevolgen herziening mbo-bekostiging

De Leidse instrumentmakers School (LiS) is een gespecialiseerde vakschool die reeds 125 jaar opleidt voor sectoren die van groot belang zijn voor de wetenschap en het Nederlandse verdienvermogen. Juist vanuit Beethoven, het rapport-Wennink en de Talentstrategie wordt van de LiS gevraagd om meer talent op te leiden en de instroom in techniek te vergroten.

Tegelijkertijd stapelen wijzigingen in de mbo-bekostiging zich op die voor de LiS, en bijbehorende opleiding, precies de tegenovergestelde prikkel geven. Waar groei en kwaliteit nodig zijn, komt de structurele bekostiging steeds verder onder druk te staan.

1. Eerdere herziening niveau 3: circa €200.000 structureel minder

De eerste stap vond in 2023 plaats met de aanpassing van de bekostiging van niveau 3. De opleiding Instrumentmaker niveau 3 kende een bekostigingsfactor van 1,8. De opvolgende opleiding Allround medewerker productietechniek niveau 3 heeft een factor van 1,3.

Voor de LiS betekende dit ongeveer €4.200 minder bekostiging per betreffende student. Omdat circa 15% van de studenten hieronder valt, bedraagt het structurele effect naar schatting €200.000 per jaar. Op een totale begroting van ongeveer €5 miljoen is dat circa 4% van de begroting minder. De LiS heeft dit tot nu toe binnen de eigen begroting opgevangen.

2. Nieuwe herziening bekostiging: opnieuw circa €175.000–€250.000 structureel minder

Daar bovenop komt de huidige herziening van de mbo-bekostiging. Op basis van de huidige berekeningen wordt voor de LiS een negatief effect van circa 3,5% verwacht.

Bij een begroting van €5 miljoen komt 3,5% neer op circa €175.000 per jaar. Afhankelijk van de uiteindelijke herverdeeleffecten kan het bedrag hoger uitvallen; indicatief moet worden gedacht aan een orde van grootte van €175.000 tot €250.000 structureel per jaar.

Samen met de eerdere korting van circa €200.000 gaat het daarmee om een structureel effect in de orde van grootte van €375.000 tot €450.000 per jaar minder, oftewel ongeveer 7,5% tot 9% van een begroting van €5 miljoen.

Voor een vakschool zijn dit zeer aanzienlijke bedragen en is er geen mogelijkheid tot interne herverdeling. Een dergelijke stapeling kan niet eindeloos binnen de begroting worden opgevangen zonder dat de kwaliteit van het onderwijs, de intensiteit van de begeleiding of de inhoud van de opleidingen onder druk komt te staan.

3. Groei wordt vervolgens onvoldoende bekostigd

Daar komt een derde effect bij. De LiS-opleiding Research Instrumentmaker heeft juist de opdracht en ambitie om uit te breiden. Nederland heeft meer vakmensen nodig voor onder andere de hightech- en semiconsector en vanuit Beethoven wordt nadrukkelijk ingezet op vergroting van de instroom.

De introductie van een vaste voet in de mbo-bekostiging is op zichzelf begrijpelijk en kan instellingen beschermen tegen de gevolgen van krimp. De keerzijde voor een groeiende instelling is dat de bekostiging niet meer volledig meebeweegt met de ontwikkeling van het aantal studenten.

Voor de LiS is dat een wezenlijk probleem. Groei betekent immers wel extra kosten: meer docenten, intensieve begeleiding, praktijkruimte, apparatuur en materialen. Als de structurele bekostiging bij groei minder sterk toeneemt dan de kosten die met die groei gepaard gaan, komt het bestaande kwaliteitsniveau steeds verder onder druk te staan.

Dat creëert een fundamentele spanning: de overheid vraagt de LiS om meer studenten op te leiden, maar de structurele bekostigingssystematiek ondersteunt die groei niet.

Beethovenmiddelen zijn belangrijk, maar geen structurele oplossing

Via Beethoven worden aanzienlijke incidentele middelen beschikbaar gesteld om de instroom te vergroten, Leven Lang Ontwikkelen te versterken en de capaciteit rond de hightechsector uit te bouwen. Dat is belangrijk en biedt de LiS in samenwerking met de branche en andere instellingen kansen om te investeren en nieuwe activiteiten te ontwikkelen.

Deze middelen lossen het structurele bekostigingsvraagstuk niet op. Incidentele middelen voor groei en innovatie kunnen geen compensatie vormen voor structureel ontoereikende bekostiging per student.

Een risicovol spoor

Wanneer deze ontwikkelingen worden gecombineerd, ontstaat voor de LiS een risicovol perspectief. Eerst is circa 4% van de begroting verloren gegaan door de wijziging van de bekostiging van niveau 3. Daar komt naar verwachting circa 3,5% bij als gevolg van de huidige herziening. Vervolgens wordt ook de gewenste toekomstige groei niet volledig door structurele bekostiging gevolgd.

LiS als vakschool van nationaal belang

De kern is daarom dat de LiS niet alleen als een kleine mbo-instelling moet worden beschouwd, maar als een vakschool van nationaal belang. Zij leidt zeer gespecialiseerd talent op voor sectoren waarin Nederland internationaal voorop wil blijven lopen en waarin de tekorten aan technisch talent groot zijn.

Het is positief dat het bedrijfsleven substantieel bijdraagt aan de LiS, onder andere via in-kind bijdragen, apparatuur, kennis en betrokkenheid van bedrijven. Die bijdrage moet echter een plus op de publieke bekostiging zijn waarmee de kwaliteit verder kan worden verhoogd. Zij mag niet noodzakelijk worden om een tekortschietende publieke bekostiging te compenseren.

Daarom moet voor de LiS een oplossing worden gevonden waarbij de structurele bekostiging aansluit bij haar nationale functie en groeiopdracht.

De paradox is nu dat Nederland via Beethoven, Wennink en de Talentstrategie investeert in méér technisch talent, terwijl de structurele mbo-bekostiging een gespecialiseerde vakschool als de LiS tegelijkertijd financieel kan ontmoedigen om dat extra talent op te leiden.